

Tre språk, ett ursprung: konsten att förstå sina grannar

Berättelse

Grannar som kan prata med varandra

Sveriges närmaste grannar i väster och söder är Norge och Danmark. Norge ligger i väster, och Danmark i söder, skilt från Sverige av ett smalt sund. I Norge talar man norska och i Danmark danska. Men för en svensk är de språken inte riktigt främmande. Svenska, danska och norska kallas grannspråk eller skandinaviska språk, och enligt Institutet för språk och folkminnen (Isof) liknar de varandra så mycket att talarna ofta kan förstå varandra utan att ha studerat de andra språken. Det betyder att en svensk, en dansk och en norrmän kan samtala med varandra, var och en på sitt eget modersmål. Det är ganska ovanligt i världen, och många nya i Sverige blir förvånade när de hör det.

Ett gemensamt ursprung

Att språken är så lika är ingen slump. Före vikingatiden talade man i hela Skandinavien ett gemensamt språk som forskarna kallar urnordiska. Med tiden delades detta språk i två grenar: en västnordisk och en östnordisk. Ur dessa grenar växte så småningom dagens nordiska språk fram. Eftersom svenska, danska och norska har samma rötter finns det än i dag massor av ord och uttryck som påminner om varandra. Det är därför man ofta kan gissa sig till vad ett danskt eller norskt ord betyder, även första gången man ser det.

Lättare att läsa än att höra

Förståelsen är dock inte alltid lika enkel. Isof skriver att de flesta förstår grannspråken bättre i skrift än i tal. Det skrivna ordet känns ofta lättare att känna igen, eftersom man hinner titta på det i lugn och ro. I tal går det fortare, och uttalet kan göra orden svårare att uppfatta. Många svenskar upplever att talad danska är svårast att förstå, eftersom det danska uttalet ofta skiljer sig mer från hur orden stavas. Det är viktigt att säga att det handlar om hur många upplever det – inte att svenskar inte alls skulle förstå danska. Norska beskrivs ofta som ett slags mellanläge mellan svenska och danska.

Vem förstår bäst?

Isof anger att det allmänt sett brukar vara lättast för norrmän att förstå både danska och svenska, i tal och skrift. Detta bygger på forskning, bland annat en känd undersökning från 2005. Men det är en generell tendens och ingen absolut regel: hur väl en enskild person förstår varierar mycket. En del beskriver lite förenklat norska som "danskt ordförråd med svenskt uttal", men det är mer en lättfattlig bild än en exakt språkvetenskaplig sanning. Det allra viktigaste, enligt Isof, är motivation och vana: ju mer man hör och ser av ett grannspråk, desto bättre förstår man det. Den som ofta lyssnar på norsk musik eller ser på danska serier vänjer snabbt örat.

Falska vänner och roliga missförstånd

När språk är så lika dyker det också upp fällor. Vissa ord ser nästan likadana ut men betyder helt olika saker, och dem kallar man falska vänner. Ett klassiskt exempel är ordet "rolig". På svenska betyder det underhållande, men på danska och norska betyder samma ord lugn. En vanlig förklaring är att svenskans "rolig" bytte betydelse för länge sedan, kanske på 1600-talet, men något exakt årtal bör man vara försiktig med. Det finns fler falska vänner: danskans "frokost" betyder inte frukost utan lunch, och en "kjole" är i Danmark och Norge en klänning, inte en kjol. Sådana ord kan leda till lustiga missförstånd. Skolverket har därför tagit fram läromedel och övningar i grannspråk, och målet är just att eleven ska upptäcka att hen redan förstår mycket av danska och norska. För den som lär sig svenska kan det vara en uppmuntrande tanke: när du kan svenska har du samtidigt fått en nyckel till två språk till.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
grannspråk	språk som ligger nära varandra och liknar varandra
skandinaviska språk	svenska, danska och norska tillsammans
sund	ett smalt vatten mellan två landområden
samtala	prata med varandra
urnordiska	det gemensamma nordiska språket före vikingatiden
gren	en del som har växt ut från något gemensamt
i skrift	i text; när något är skrivet
i tal	när något sägs med rösten
uppfatta	höra och förstå rätt
mellanläge	en plats mitt emellan två andra
tendens	en allmän riktning; något som ofta men inte alltid stämmer
motivation	lusten och viljan att göra något
falska vänner	ord som ser lika ut men betyder olika saker

Läsförståelsefrågor

- Varför kan en svensk, en dansk och en norrman ofta förstå varandra?
  - För att de alla har studerat varandras språk i skolan.
  - För att språken liknar varandra mycket och har samma ursprung.
  - För att de alltid byter till engelska.
- Vad var urnordiska?
  - Ett nytt språk som skapades på 2000-talet.
  - Ett gemensamt nordiskt språk före vikingatiden, som senare delades.
  - Ett språk som bara talades i Norge.
- Vad förstår de flesta lättast, enligt Isof?
  - Grannspråken när de talas snabbt.
  - Grannspråken i skrift.
  - Grannspråk de aldrig har hört förut.
- Vad betyder ordet "tendens" så som det används i texten?
  - Något som alltid stämmer, en absolut regel.
  - En allmän riktning som ofta, men inte alltid, stämmer.
  - Något som aldrig stämmer.
- Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
  - Svenska, danska och norska har ett gemensamt ursprung.
  - Alla svenskar förstår talad danska lika lätt.
  - Vana och motivation hjälper en att förstå ett grannspråk.
- Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
  - Danskans "frokost" betyder lunch.
  - "Rolig" betyder underhållande på både svenska och danska.
  - Norska är världens svåraste språk att lära sig.
- Förklara med egna ord varför svenska, danska och norska är så lika varandra.
- Texten säger att talad danska upplevs som svår av "många svenskar", och inte att "svenskar inte förstår danska". Varför är den skillnaden viktig, tror du?
- Texten skriver att svenskans "rolig" kanske bytte betydelse "på 1600-talet", men lägger till ordet "kanske". Varför skriver texten så?
- Varför kan det vara uppmuntrande för någon som lär sig svenska att veta att språken liknar varandra? Svara med stöd i texten.

11. En del beskriver norska som “danskt ordförråd med svenskt uttal”. Texten kallar det en förenklad bild. Vad menas med att en beskrivning är förenklad?
12. Förklara vad en “falsk vän” är och varför sådana ord kan ställa till problem. Ge ett exempel ur texten.

Diskussionsfrågor

- Finns det grannspråk där du kommer ifrån som liknar varandra så mycket att man kan förstå utan att ha studerat? Berätta hur det fungerar.
- Texten säger att vana och motivation är det viktigaste för att förstå ett grannspråk. Håller du med? Hur skulle du kunna träna ditt öra på danska eller norska?
- Falska vänner kan skapa roliga missförstånd. Känner du till ord som låter lika i två språk men betyder olika saker? Berätta.
- Varför tror du att Skolverket vill att elever ska upptäcka att de “redan förstår mycket” av danska och norska, i stället för att fokusera på det som är svårt?
- **Skriv (6–8 meningar):** Skriv en kort text om språken i landet där du växte upp eller i grannländerna runt omkring. Vilka språk liknar varandra, vad förstår man av sina grannars språk, och finns det ord som lätt blir missförstånd?